

Népfőiskolák, és azok közösségi terei

Tisztelt konferencia, kedves barátaim, kedves Nemzeti Művelődési Intézet!

Idejöttem, mert aki beszél, az látható legyen és hallható legyen. Ha a Népfőiskolán lakodalmas ház van, táncolnak, és az első 2-3 sor látja, és a többiek pedig csak fejet látnak, még messzebb pedig, ha magas ember van előtte, akkor még azt se, Kovács Norbert Cimbinek, a vezetőnek mondom, hogy színpad kell majd a lakodalmas házba. És nem ok nélkül vezetem föl előadásom ezzel a gondolatmenettel: nagyon lényeges, hogy láthatóak legyünk és hallhatóak legyünk. Hátraláttem, és bizony nem nagyon értettem azokat, akik előre beszéltek. Máris a térberendezésnél vagyunk. Át kellett volna rendezni a teret. Igaz, hogy nehezek az asztalok, de meg kell fogni. Vagy pedig kell használni a mikrofont. Ki kell, hogy jöjjön az, aki beszél.

Nos, az én feladatomban, hogy a népfőiskolákról, és azok közösségi tereiről beszéljek. Egyrészt mi az, hogy népfőiskola? Nem agora, nem művelődési központ, nem művelődési ház, nem faluház, nem közösségi ház, nem IKSZT, és folytathatnám tovább a sort, nem klub, és így tovább, hanem szándékunk szerint, és sokan ülnek itt a teremben, akik részt vettek ebben az elmúlt több mint két évtizedes munkában, a népfőiskola – most a lakitelekiről

beszélék – egy olyan szakmai műhely, amely tulajdonképpen most történik. Tehát egy olyan szakmai műhely, amely tereivel alkalmas arra, hogy az országból, a Kárpát-medencéből a legjobb gyakorlatok bemutatásának lehetőséget adjon. Megjelenítik őket, és adjuk tovább. A látóutak, mint amit csináltunk mi már a Karácsony Sándor Kollégiummal annak idején, ezek különféle kis egyeztető beszélgetések, amik helyi problémára adhatnak választ. Igen, ez a feladata a Lakitelek Népfőiskolának. És a Nemzeti Művelődési Intézet és a Lakitelek Népfőiskola együtt egy olyan szakmai központ kell, hogy legyen a Kárpát-medencében,

amelyik a maihoz hasonló összejöveteleken – és nagyon örültem, hogy szekciókban – teret ad a megbeszélendőkre, átgondolandókra, amihez akár filmeket vetítsenek, könyveket mutassanak be. A legjobbak jönnek ide, s viszik tovább a gondolatokat, ötleteket, javaslatokat, gyakorlatokat, tapasztalatokat.

Az elmúlt évszázadokban mindig fölmerült a kérdés, hogy ki tanítja a tanítót; ki oktatja az oktatót; ki műveli a népművelőt. Az egyetem, a főiskola ad egy papírt, alapismereteket, de igazán az élet, a gyakorlat. És ezt kell mozgósítani a magunk, a szakma és a nemzet megújítása érdekében. Tehát amikor népfőiskoláról beszélek, és

A lakodalmas ház, az esti könyvbemutató helyszíne

aztán térségi népfőiskolákról, amelyeket Vasváron, Kisvárdán tervezünk, akkor szakmai bázisokról beszélünk. Az a felelősségük, hogy szakmai bázisközpontok legyenek. Amiknek hasznát veszi az agora, az IKSZT, a művelődési ház, sok-sok minden, ami maga is létrehozott értéket, értékes kapcsolatokat, ami képes volt az értéket értékesíteni, a tehetséget felszínre hozni.

És kik a munkatársak a népfőiskolán? Nemcsak a Nemzeti Művelődési Intézet hálózatrendszere, de ott a védőnő, a tanyagondnok, a falugondnok, a rendőr, a plébános, a lelkész, a mezőőr, a vadőr, a természetvédelemért felelős, és folytathatnám a sort. Minden olyan ember, akinek köze van a közösséghez – alakítja, formálja. A pedagógusokat ne is mondjam.

Hogy milyen módon, milyen technikával végzi dolgát a népfőiskola, nem adunk választ, ne legyen sablon, mert az azt jelentené, hogy akkor kész, akkor ezt már így. Nem. A népfőiskola helyben, a tapasztalatok alapján alakul. Annak a fejében rögzített, kialakított tervnek alapján, amit a magam környezete segítségével tudok alakítani, formálni.

Amikor terekről beszélünk, bennem mindig az első a benső tér, a belső tér, a személyiség, az ember. Szoktam mondani, és fogom is mondani sokat: ember nélkül semmi nem lehetséges, intézmény nélkül semmi nem tartós.

Tehát az ember. És ki műveli azt a népművelő embert, azt a közművelődési szakembert? Egyrészt adott az önművelés. Aztán az iskola, a környezet, a valóság. A valóság jegyese kell, hogy legyen, nagyon kell éreznie a valóságot, és kell abban eligazodnia. Hogy éppen ott, az adott helyzetben mi az, ami az értéket előhívja. És az értékes emberi közösséget. És ami nagyon lényeges: a népfőiskola sikerélményt ad. Jól érezze magát az

A közösség

a másik. A teljesítménye után jól érezze magát.

A népfőiskola egy olyan szakmai központ, bázis, amelyik egy térséghez tartozik, és ezáltal megkapja a jellegét. Kovács Norbert Cimbiék elsősorban a néptánchoz és a népművészethez értenek igazán, azt tudják igazán, náluk annak lesz a központja. A másik helyen lehet, hogy a mezőgazdasági ismeret, a biokertészet körül keletkezik szakmai bázis, a harmadik helyen, talán éppen a határ mentén, olyan sajátos értéket sikerül felszínre hozni, erősíteni, hogy azok a termékek kapják meg a maguk lehetőségét. A terméket értékesíteni tudják.

Nagyon nagy és erős tapasztalat az a tizenöt éven át előkészítő szakaszt megélt értéktartó kollégiumi munka, amely az utolsó három esztendőben hozta meg a gyümölcsét. Aki nem ismeri: 40-50-60-80 egyetemista, főiskolás, a Kárpát-medence harminc-egynéhány egyeteméről és főiskolájáról, 20-22 évesek, hosszabb ideje vannak közöttük fiatalabbak, középiskolások is, helyi kutatókkal, helytörténészekkel egy tájegységet egy hét alatt egy harmincreszes kérdőív alapján végigkérdezzük. Segítségre van a helyi tudós szakembere, aki annak

a tájnak ismerője, és a népfőiskola részéről egy szervező. Egy hét után három hónap áll rendelkezésükre, hogy földolgozzák az anyagot. Összegzik a látottakat, tapasztaltakat, értéket kutatnak, értékes embereket hoznak felszínre. Három hónap után visszamennek, újra egy hét, DVD-t készítenek, filmet, mélyinterjút, és újabb három-négy hónap után letesznek egy könyvet az asztalra egy DVD melléklettel. Több mint ezer fiatal vett már részt ebben a munkában, helyzetet teremtettünk nekik, és lenyűgöző a tapasztalat. Aki részt vett benne vagy a munkát ismeri, visszaigazolhatja, hogy húszévesekkel lehet dolgozni. De helyzetet kell számukra teremteni, komolyan kell őket venni. Ez felelősség, feladat, mindenütt helyzeteket teremteni. A helytörténészek, aki ebben dolgozik. És sikerélményét neki is megerősíteni, és nyilvánvalóvá tenni annak a településnek is. Mert nincsen tehetőség, nincsen érték nélküli település. A legkisebb településen is van érték.

Azért az a belépő a népfőiskolai hálózatba, hogy el kell készíteni a helyi értéktárat, mert a helyi értéktár létrehozása – tapasztalhatták sokan –, az egy közösségszervező erő. És kiket mozgósítunk? Értékes

embereket, akik valamit nagyon tudnak. Egy ételt megfőzni, egy süteményt elkészíteni; bőrt megmunkálni; faragni; mesét mondani; táncot tanítani. Valaki valamit nagyon tud. Nem lesz belőle hungarikum, még a megyei értéktárba se fog bekerülni, de helyi érték, aminek ott helyben megvan a becsülete. Ez a nagyon lényeges, hogy ott helyben, mert ettől lesz közösség, értéktartó, szervező közösség.

És amikor terekről beszélünk, próbálunk itt a népfőiskolán példát adni arra, hogy másutt is lehet útjelzőket készíteni: mi hány kilométerre van. És a másik oldalon ott a megfajtás. Miért a magyarság egy szentélye Érdmindszent vagy Nagyszalonta? És a tábla másik oldalán ott van, kinek a szülőfaluja. Vetélkedőket rendeznek itt iskolások ennek alapján. Vagy lehet a padoknak nevet adni. Makovecz nevét, Csoóri Sándor nevét. Nagy-

A népfőiskola parkja

szerű elismerése azoknak, akik valamiért kötődnek Lakitelekhöz. Egy padja van a népfőiskolán. Ez is alkalmas arra, hogy másokban elindítson gondolatokat. Kis füzetünk készül, hogy ki kicsoda. A tájékozódásban ez is segít majd.

Nagyon sok olyan ismeretanyag van, amit próbálunk magunk itt közvetíteni, de másutt is. Szedjük össze a jó ötleteket a Kárpát-medencéből. Ezeket nem mi találjuk ki, legfeljebb adaptáljuk. A fűvészkertekben ott van, melyik fának mi a neve. Tudjuk, ismerjük? Azt hiszem, sokan megakadnánk bokrok, virágok nevein. Muskátli igen, de aztán haladunk tovább. Miért ne lehetne ott olvashatóan egy kis füzet segíteni, akit érdekel. Nem erőltetni. De ha nem teremtek helyzeteket, akkor nyilván ez az ismeretvilág is nehezebben lesz sokak számára elérhető. Égtájak. Tudjuk, merre van észak, merre van dél, nyugat, kelet? Bizony, hol is kel föl a nap? Valahogy próbáljuk beazonosítani. Miért ne lehetnének sok helyen az égtájak. Az égtájak a szélkakassal együtt. Vagy zászlók. Itt végig az úton – éppen most keresek erre alkalmas készítő mestereket – történelmi zászlósor lesz. De ehhez is kell egy kis füzet, a zászlón alul egy kis ismertető, és séta közben, ha érdeklő, megáll, és elolvassa azt a három-négy mondatot, hogy a magyar történelem melyik korszakából milyen történelmi zászló. Mennyi ilyen ismeret van! Szélkerék lesz itt is. És annak a működési elve? És az a kis szélkerék, ami a vadaknak hoz föl vizet például? Egy ilyen állítunk magunk is. Napelem. Megpróbáljuk. Most már van erre is biztató jel, hogy a parkoló napelemmel fedett legyen. Mindenki tudja, mit jelent forró kocsiba beülni, hogyha a nap süti egész nap. A napelem árnyékot adjon, de ugyanakkor áramot is termeljen. Ezt a gondolatot is erősíteni, ez is messzire vezet. Vagy megjelenik a fényelem.

Faragott kapu a parkban

Hát ez a jövő. Döbbenetes! Nyolctíz éve egy kis kínai játékot vettem az unokáknak, és nem a napra, fényre működött. Már ilyen is van. És észre se vesszük, egyszer csak körülöttünk megváltozik a világ. Ezeket mind lehet valamilyen formában a térben megjeleníteni, érzékeltetni.

Idős emberek meg betegek, akik nem tudnak menni különféle, úgymond, integrált terekbe, azoknak lehet kártyaverseny, rejtveny-bajnokság, azoknak lehet különféle kapcsolati rendszereket kiépíteni. Itt ebben a teremben nemrég volt ultiverseny. A Magyar Ultisok Országos Szövetségével. Nagyon fontos közösségi játéknak tartom az ultit. De a szektorlabdát, a gombfocit is. És lesz itt rómi és bridzs és sakk. Miért ne?

Amikor közösségi terekről és különféle elemekről beszélünk, mindig első az ember. Képes-e az az ember és annak a társa és az a kis csapat, az a kis közösség mozgósítani, előhívni olyan értékeket, amelyek minden emberben valamilyen mértékben ott vannak. Nincs tehetségtelen ember, nincs tudás nélküli ember. Szinte reménytelennek tűnik elérni min-

denkit, de ez a dolgunk. Petőfi ide tartozhat: „Sors, nyiss nekem tért, hadd tehessek / Az emberiségért valamit”. A népművelő – most így leegyszerűsíttem a megnevezését a szakmánknak –, az ilyen típusú ember kell, hogy legyen. Egy kicsit tanyagondnok, egy kicsit védőnő, egy kicsit pedagógus. És ott vannak a civil egyesületek, polgárőrök, azokat is művelni kell, azoknak is lehet szervezni. És szerveznek is sok helyütt. Önkéntes tűzoltó, és akkor már ott van a rezesbanda.

Tehát rendkívül sokszínű, sokágú világ a mi világunk. És nem arról van szó, hogy egymással verseny, hanem itt az agora, IKSZT, ott a faluház, ilyen klub meg olyan közösség, és egyik helyen ez, a másikon az alakult ki, annak van értéke, értelme, azt valaki tudja csinálni. Meddig, nem tudjuk. Jön egy másik, jön egy harmadik. Viszont kell egy szakmai bázis, központ. És ez a hely a Lakiteleki Népfőiskola a Művelődési Intézettel. Ide költözik az országos központ. És azt szeretnénk, hogyha lenne egy Vasváron, egy másik Kisvárdra környékén, és jönnének a kistérségi népfőiskolák, amelyek megint szakmai bázisok. Tudjon ötven embert elszállásolni, tudjon szervezni kétnapos összejövetelt. Minél több embert bevonni, minél több embernek példát adni a jó gyakorlatból. És lehetőséget filmet készíteni. Kis filmstúdió készül nálunk. Néhány nappal ezelőtt volt a Lakiteleki filmszemle, a 17. már. Hát ez egy olyan csodálatos, gazdag anyag, ami 17 év alatt összegyűlt! A jelentős része történetek megpróbáltatásokról, sikerélményekről, kudarcokról. Ma este is lesz film, nagyon örültem ennek, ez az, amit tud egy ilyen szakmai bázisközpont, egy műhely – jobban szeretem ezt a kifejezést –, szakmai műhely adni. Itt a tanító is tanul, az oktató is okul, és a népművelőt is művelni kell. Engem is. Nagyon sok olyan dolgot hallok, ami megerősít. Ez folyamat,

állandó mozgás. Ennek nincs vége. Nincs az, hogy na, befejeztük. Soha nem felejttem el, a '70-es években itt Lakiteleken egy szocialista brigád felajánlásában olvastam, hogy április 4-re a brigádtagok művelt emberek lesznek. Ilyen nincs, hogy kész, vége, befejeztük. Nincs, nincs. Itt állandó, folyamatos munka van.

Ebben segítsenek, ebben a munkában, hogy minél több ötlet, gondolat, helyi történet híre kerüljön ide. Ahogy csináltuk is. Önálló települések. Olyan példázatok az országból, a Kárpát-medencéből, hogy fantasztikus, hogy mire képes egy kis falu kis közössége. És biztos, hogy egy az egyben nem veszem át, de egy-egy részét igen. Példát veszek belőle.

Befejezésül: készítettünk egy kisfilmet a Lakiteleki Népfőiskoláról, mert ezt az értéket is értékesíteni kell. Van biokertészet, amelyik termel, önmagunkat látjuk el, a konyhát. Van nyomdánk, ellát bennünket. Szállás. És épül a fürdő, és épül tovább a népfőiskola. 15 milliárd forintos kormányzati beruházás kellős közepén vagyunk, itt a tét nagyon nagy. Mit tudunk

Kodály-szobor a kertben

visszaadni? Hogyan lesz ebből valóban egy szakmai műhely? A Kárpát-medencében a kistérségi szakmai műhelyek. A nagytérségi műhelyek. A következő négy-nyolc esztendő a nemzeti megújulásról kell, szóljon. Mi annak idején úgy mondtuk, a nemzeti reneszánszt várjuk.

LEZSÁK SÁNDOR az Országgyűlés alelnöke, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumának elnöke.